

УДК 021.1:[316.774:613](477)

Н. Н. МУХАМЕД'ЯРОВ

**СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО — ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ
ВЗАЄМОДІЇ БІБЛІОТЕКИ В СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНОМУ
ПРОСТОРІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ**

Уперше соціальне партнерство розглядається як інноваційний напрям взаємодії бібліотеки в соціокомунікаційному просторі здорового способу життя.

Ключові слова: *здоровий спосіб життя, бібліотека як соціально-комунікаційна структура, взаємодія, соціальне партнерство.*

Впервые социальное партнерство рассматривается как инновационное направление взаимодействия библиотеки в социокоммуникационном пространстве здорового образа жизни.

Ключевые слова: *здоровый образ жизни, библиотека как социально-коммуникационная структура, взаимодействие, социальное партнерство.*

For the first time the social partnership is examined as an innovation direction of the interaction of libraries in the socio-communication environment of healthy mode of life.

Key words: *healthy mode of life, library as a socio-communication structure, interaction, social partnership.*

Здоровий спосіб життя (ЗСЖ), як і інші сфери життєдіяльності особистості й суспільства, потребують інформаційно-комунікаційного забезпечення за допомогою бібліотеки. Серед тих, хто в окремих аспектах вивчав означену проблему, можна назвати К. А. Вартанову, Г. П. Диянську, Ю. Н. Дрешер, О. Л. Кабачек, Н. Л. Карпову, Н. С. Лейсест, А. Н. Міллер, Л. Е. Савич, Р. А. Трофимову, А. Е. Шапошникова та ін., внесок яких у наукове вирішення цієї актуальної проблеми висвітлено в нашому дисертаційному дослідженні [5].

Мета статті — обґрунтувати соціальне партнерство як інноваційний напрям взаємодії бібліотеки в соціально-комунікаційному просторі здорового способу життя.

Через соціальну значимість і складність інформаційно-комунікаційного забезпечення здорового способу життя сучасні бібліотеки самотужки не можуть досягти належного ефекту. Виходом із цієї проблемної ситуації є налагодження системної соціально-комунікаційної взаємодії бібліотеки на рівні внутрішньобібліотечного і зовнішньобібліотечного соціального партнерства.

У контексті визначення теоретико-методологічних, організаційно-методичних і техніко-технологічних засад соціального партнерства бібліотеки в цілому і стосовно формування здорового способу зокрема можна назвати праці М. Я. Дворкіної, М. Ю. Матвєєва, С. Г. Матліної, О. Ю. Мурашко, Н. Н. Мухамед'ярова, І. П. Осипової, І. М. Суслової та ін. [1, 2, 3, 4, 6, 7, 8].

Соціальне партнерство (СП) бібліотеки в галузі формування здорового способу життя розпочинається з моменту запису читача (користувача); триває протягом усієї діяльності бібліотеки; має тенденцію до розширення і посилення; характеризується своєю специфікою залежно від типу і виду бібліотеки.

Ефективне функціонування бібліотеки як соціально-комунікаційного центру формування ЗСЖ потребує значного розширення та підтримання комунікаційних контактів бібліотеки зі спорідненими професійними соціально-комунікаційними структурами — видавничими, книготорговельними установами, інформаційними центрами, архівами, музеями, ЗМІ, Інтернет, а також з іншими соціальними інституціями, зацікавленими у взаємодії, спілкуванні й обміні інформацією щодо здорового способу життя.

Соціальне партнерство є інноваційним напрямом взаємодії сучасної бібліотеки в соціокомунікаційному просторі формування здорового способу життя, передумовою формування цілісної системи бібліотечно-інформаційного забезпечення здорового способу життя (БІЗСЖ).

Система БІЗСЖ, що базується на соціальній взаємодії (комунікації, спілкуванні) з різноманітними інституціями, має трансформуватися в один із важливих чинників успішного функціонування бібліотеки як соціально-комунікаційного центру формування здорового способу життя народу України і кожної особистості. Це забезпечить, по-перше, перехід від одновекторного (однонаправленого) документного, інформаційного, когнітивного потоку — від автора повідомлення (комуніканта) до отримувача (респондента) — до багатовекторного (багатонаправленого) обміну інформацією; по-друге, — від одноінституціональної до багатоінституціональної соціально-комунікаційної взаємодії для поширення інформації щодо здорового способу життя. Налагодження сталих партнерських горизонтальних та вертикальних, внутрішньосистемних і міжсистемних зв'язків сприятиме формуванню цілісного соціально-комунікаційного зв'язку «бібліотека — суспільство»; забезпечить перспективу створення та успішного функціонування системи БІЗСЖ. Тобто йдеться про багатоваріантність партнерських зв'язків бібліотеки в цій системі, що ілюструє рис. 1.

Специфіка партнерської взаємодії в БІЗСЖ полягає в тому, що за тематичним напрямом діяльності інтереси бібліотеки збігаються з інтересами більшості членів територіальної спільноти, яку обслуговує бібліотека (країна, регіон, область, район, село, селище, організація). Самі бібліотечні працівники, користувачі бібліотеки, практично все населення переймаються

своїм здоров'ям, що надає більших можливостей для ефективного функціонування системи БІЗЗСЖ, сприяє розвитку багатосторонніх партнерських зв'язків. У системі соціального партнерства щодо поширення і популяризації ідей здорового способу життя бібліотеки мають посісти місце соціально-комунікаційного центру ЗСЖ через свою наближеність до населення, багатofункціональність бібліотечної діяльності, вдосконалення форм та методів бібліотечної роботи, розширення номенклатури інформаційних ресурсів, продуктів і послуг. Сучасна бібліотека є установою, яка акумулює інтереси практично всіх прошарків суспільства в здоров'язберігаючому аспекті; поєднує у своїй діяльності практично всі форми і засоби соціокомунікаційної діяльності; знає методику налагодження внутрішньо-системного й зовнішньосистемного спілкування, що створює об'єктивні передумови для її участі як одного з повноцінних партнерів соціального співробітництва.

Соціальне партнерство бібліотек у зовнішньому соціально-комунікаційному середовищі сприятиме налагодженню та зміцненню таких системних комунікаційних зв'язків:

- між бібліотекою та її користувачами;
- між бібліотекою та іншими соціально-комунікаційними структурами — редакціями, видавництвами, типографіями, книжковими магазинами, інформаційними центрами, архівами, музеями, засобами масової інформації і комунікації (преса, радіо, телебачення), Інтернет тощо;
- між бібліотекою та іншими інституціями, причетними до проблеми здорового способу життя — державними, регіональними, місцевими органами влади, службами охорони здоров'я, соціального захисту населення, освіти, правоохоронними органами, медичними, психологічними, оздоровчими, фізкультурно-спортивними структурами, профспілковими, молодіжними, соціальними службами, дозвілєвими центрами, спеціалізованими закладами й установами, партіями, громадськими і професійними об'єднаннями тощо.

Отже, соціальне партнерство в системі БІЗЗСЖ у стратегічному сенсі передбачає перехід від бібліотечного «ізоляціонізму» до «поліінституціоналізму», а від нього — до забезпечення системного зв'язку «бібліотека — зовнішнє середовище».

У першу чергу бібліотека має налагодити соціальне партнерство зі спорідненими інституціональними соціально-комунікаційними системами, діяльність яких спрямована на забезпечення організованого спілкування, створення, відбір, придбання, аналітико-синтетичну обробку, зберігання і надання в громадське користування документованої інформації та знань, пов'язаних зі здоровим способом життя. Окрім бібліотек різних типів і видів, дану систему мають скласти преса, радіо, телебачення, Інтернет, редакції, видавництва, типографії, книгарні, книжкові палати, інформаційні центри, бібліографічні, архівні, музейні установи та ін.

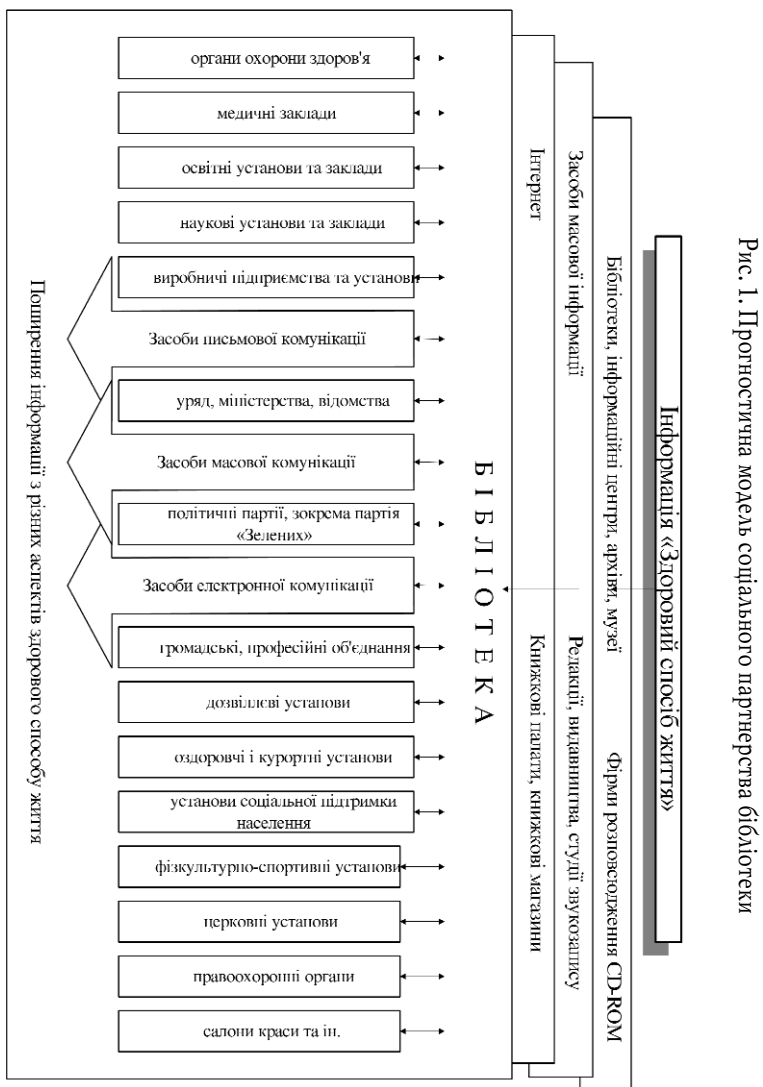

Рис. 1. Прогностична модель соціального партнерства бібліотеки

Кожна з цих комунікаційних структур має власне «поле» діяльності, специфічні канали, засоби і способи спілкування, поширення інформації, особливий контингент клієнтів, читачів, слухачів, глядачів, однак є перспектива об'єднатися для досягнення спільної мети — формування та розвиток потреби особистості й суспільства в здоровому способі життя на основі забезпечення їх повної поінформованості, сприяння формування світогляду, що стане базою для підвищення самосвідомості, саморозвитку, самовдосконалення. Саме ці соціально-комунікаційні структури, взаємодіючи, об'єднуючи документно-інформаційні, знаннєві, кадрові і матеріально-технічні ресурси, координуючи діяльність, доповнюючи один одного, здатні охопити своїм інформаційно-комунікаційним впливом усі прошарки українського суспільства.

Соціальне партнерство має передбачати обмін інформацією, виділення ефірного часу на радіо і телебаченні щодо пропаганди ЗСЖ; для інформації про діяльність бібліотек у цій сфері; висвітлення спільних заходів; проведення оглядів нової літератури з цього питання, здійснювати взаємний обмін продуктами валеологічного змісту, прес-релізами тощо. Суттєву роль мають відіграти спільні заходи: проекти «Здоровий спосіб життя» або «Культура здоров'я»; цикли інформаційних теле- та радіопередач; дні (тижні, місячники) здоров'я; наукові конференції; прес-конференції; круглі столи; дискусійні клуби; дебати, конкурси, вікторини, фотосесії, автограф-сесії, обговорення теле- та радіопередач, кінофільмів тощо. Серед можливої тематики: загальні питання культури здоров'я і ЗСЖ; оздоровчі технології та системи; духовне здоров'я; запобігання шкідливим звичкам; загартування, дихання, масаж, раціональне харчування; статеве виховання; основи здоров'я майбутніх батьків і дитини; праця (навчання) та відпочинок; рухова активність, роль фізичної культури і спорту у формуванні ЗСЖ (гімнастика, легка атлетика, рухові і спортивні ігри — волейбол, баскетбол, ручний м'яч, футбол), плавання, лижний, ковзанярський спорт та ін. Це можуть бути передачі, присвячені нагальним проблемам: тютюнопаління, алкоголізм, наркоманія, невідповідні статеві стосунки, ВІЛ/СНІД, безпека життєдіяльності тощо. Участь у теле- та радіопередачах бібліотечних, медичних, педагогічних працівників, психологів, представників влади, соціальних служб, правоохоронних органів додасть авторитету цим заходам. Результатом таких заходів стане інформаційно-комунікаційне охоплення широкою аудиторії ідеєю здорового способу життя.

Партнером бібліотеки як соціально-комунікаційного центру ЗСЖ має стати Інтернет. Інтернет суттєво розширює соціально-комунікаційні масштаби поширення інформації з питань ЗСЖ, по-перше, через оприлюднення українськими бібліотеками за допомогою Інтернету галузевих ресурсів, продуктів і послуг власної генерації; по-друге, через запозичення світових мережевих ресурсів вітчизняними бібліотеками для задоволення інформаційних потреб своїх користувачів. Цей взаємний обмін інформацією

можна вважати одним із різновидів соціально-комунікаційного партнерства у сфері формування ЗСЖ. Інтернет відіграє суттєву роль в об'єднанні мікрорівня, мезорівня, екзорівня, макрорівня і мегарівня системи БІЗСЖ, у створенні єдиної соціально-комунікаційної системи формування ЗСЖ загалом.

Взаємодіючи із соціально-комунікаційними структурами, бібліотека має стати об'єднуючим, координаційним центром формування здорового способу життя. Серед основних напрямів партнерства:

- координація діяльності соціально-комунікаційних структур щодо поширення настанов здорового способу життя;
- організація спільних проєктів, заходів щодо інформаційно-комунікаційної підтримки здорового способу життя української спільноти на державному, регіональному й місцевому рівнях;
- використання всього арсеналу діалогічних форм спілкування, документно-інформаційних, знанневих, кадрових, техніко-технологічних можливостей соціально-комунікаційних структур для досягнення загальної мети;
- узгодження тематики, термінів, часу проведення, аудиторій, форм, учасників, організаторів оздоровчих акцій тощо.

Це надасть можливість бібліотеці не дублювати діяльність інших соціально-комунікаційних структур (видавництва, книжкових магазинів, книжкових палат, інформаційних центрів, архівів, музеїв, радіо, телебачення, Інтернету), а збагатити єдину соціально-комунікаційну систему формування ЗСЖ специфічними бібліотечними ресурсами, продуктами, послугами, способами і заходами; забезпечити свободу вибору споживачами комунікаційних каналів та засобів отримання необхідної їм інформації, визначитися щодо пріоритетів тематики, типів і видів сервісних послуг, які може надати кожна з означених структур; допоможе охопити ідеєю здорового способу життя найширше коло громадян України — від дітей до людей похилого віку. Крім того, налагодження системних комунікаційних зв'язків бібліотек із редакціями газет, журналів, радіо, телебачення сприятиме підвищенню іміджу бібліотеки в сучасному суспільстві, реалізації «стратегії довіри» до можливостей бібліотек у БІЗСЖ реальних і постійних користувачів і партнерів, позиціонуванню її як відкритої соціально-комунікаційної системи через розвиток таких напрямів діяльності, як паблік-релейшнз, фандрайзинг тощо.

Згідно з концептуальною моделлю соціального партнерства в системі БІЗСЖ, її партнерами можуть бути не лише бібліотеки різних систем і відомств, опікунські ради, доброчинні фонди чи товариства «друзів» бібліотек, інші професійні соціально-комунікаційні структури, але й кожна особистість, а також влада, органи, заклади охорони здоров'я (санаторно-профілактичні, фізкультурно-спортивні, санаторно-курортні, дозвілеліві, аптечні, науково-медичні, навчальні, виховні, наукові заклади,

підприємства, організації, установи, політичні партії (наприклад, партія «зелених»), громадські, професійні об'єднання, установи соціальної підтримки населення, правоохоронні органи, салони краси та ін. Об'єднуючи і координуючи зусилля, вони як партнери здатні максимально вплинути на поширення в суспільстві ідеології здорового способу життя. Встановлення й підтримка соціального партнерства в системі БІЗЗСЖ передбачає дотримання принципу функціональної різноманітності в її єдності, коли кожний із партнерів може бути і комунікантом, і реципієнтом.

У концептуальній моделі соціального партнерства в системі БІЗЗСЖ наголошується на двох основних принципових аспектах: 1) соціальне партнерство — це особливий процес безпосереднього або опосередкованого спілкування бібліотеки з партнерами і «друзями бібліотеки», що передбачає повний або частковий збіг мотивів і цілей взаємодії; 2) воно не має обмежуватися однонаправленою передачею інформації від бібліотеки до партнерів, але передбачає взаємний багатовекторний обмін інформацією з питань ЗСЖ, тобто зворотний зв'язок. Саме зворотний зв'язок — обов'язкова складова комунікаційного процесу — відрізняє бібліотеку як соціально-комунікаційний центр формування здорового способу життя від суто інформаційного. Це означає взаємний обмін інформацією, діалогічне спілкування, врахування його результативності, наявність комунікаційної реакції реципієнта, зміна ролей комуніканта і реципієнта, коли ініціатива у взаємодії переходить від одного до іншого. Розвиток Інтернету й електронних бібліотек — та багатовекторність, що забезпечує повноцінність і багатогранність соціального партнерства, оскільки створюються умови для ефективного обміну інформацією, повного й оперативного задоволення інформаційних потреб споживачів у дотриманні настанов здорового способу життя. Тільки в такому разі соціальне спілкування в системі БІЗЗСЖ може бути ефективним, а комунікація такою, що відбулася.

Запорукою успішного функціонування системи БІЗЗСЖ можуть стати довгострокові договори про партнерство, які мають змінити спорадичне традиційне співробітництво бібліотек зі своїми користувачами і партнерами, перехід від пасивного їх очікування до активного формування відповідної системи. Окрім того, передбачається, що партнери і бібліотеки візьмуть активну участь у реалізації спільних ідей бібліотечного маркетингу: позиціонування бібліотеки, створення позитивного іміджу бібліотеки в населення; сегментування зовнішнього середовища і потенційних користувачів, привернення уваги цільових аудиторій; підтримання доброзичливих відносин між бібліотекою і громадськістю, організаціями, установами, службами, причетними до вирішення проблем здоров'я і ЗСЖ, делегування відповідальності за спільну діяльність у системі БІЗЗСЖ; постійне інформування громадськості про діяльність бібліотек та інших соціально-комунікаційних структур у галузі ЗСЖ; стимулювання інтересу в читачів,

слухачів, глядачів, відвідувачів до споживання інформації та дотримання настанов ЗСЖ тощо. Тобто йдеться про соціальну відповідальність бібліотеки за формування зовнішнього соціально-комунікаційного простору БІЗСЖ.

Не менше значення для налагодження соціального партнерства в БІЗСЖ мають безпосереднє спілкування, особисті контакти з керівниками місцевих органів влади, редакціями, книжковими магазинами, радіо, телебачення, правоохоронними органами, соціальними службами, медичними, освітніми, науковими установами, підприємствами, фірмами, дозвіллевыми закладами, молодіжними центрами, психологічними службами, лідерами партій і громадської думки. Це сприятиме спілкуванню, обміну інформацією, формуванню авторитетних «друзів бібліотеки», прибічників здорового способу життя. Йдеться про те, що чим більше партнерів буде залучено до процесу спілкування (комунікації), тим ефективнішою виявиться система БІЗСЖ. Налагодження тісних контактів із зовнішнім середовищем дозволить бібліотеці розвивати фандрайзинг — пошук спонсорів, меценатів, донорів для отримання додаткового фінансування та матеріальної підтримки її діяльності; адвокати — захист прав та обстоювання інтересів бібліотек, користувачів, бібліотечних працівників у сучасному суспільстві; PR та рекламу — для підвищення іміджу бібліотеки, забезпечення її конкурентоспроможності на основних ринках позиціонування: інформаційному, освітньому, медичному, культурно-дозвіллевого. Бібліотека через свої комунікаційно-партнерські зв'язки може вирішити питання про заборону продажу тютюнових та алкогольних виробів, розташованих біля бібліотеки, закриття барів, кафе, ігрокот, гральних закладів у районі її обслуговування та ін.

Проведене дослідження не вичерпує повністю проблеми соціального партнерства як інноваційного напрямку взаємодії бібліотеки в соціокомунікаційному просторі здорового способу життя. Подальшого поглибленого вивчення потребують питання оптимізації соціального партнерства бібліотеки в контексті формування здорового способу життя на державному, міжнародному і глобальному рівнях; вивчення зарубіжного досвіду в цій царині.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дворкина М. Я. Библиотечная среда : теория и организация : научно-практ. пособие / М. Я. Дворкина. — М. : Литера, 2009. — 93 с.
2. Матвеев М. Ю. Имидж библиотеки как социокультурный феномен : моногр. / М. Ю. Матвеев; Рос. Нац. Б-ка. — СПб, 2009. — 444 с.
3. Матлина С. Г. Публичная библиотека : пути инновационного развития : избр. / С. Г. Матлина. — СПб. : Профессия, 2009. — 376 с.
4. Мурашко О. Ю. Социальное партнерство как фактор успешной деятельности библиотек : науч.-практ. пособие / О. Ю. Мурашко. — М. : Литера, 2008. — 144 с. — (Сер. «Современная библиотека», вып. 40).

5. Мухамед'яров Н. Н. *Бібліотека як соціально-комунікаційний центр формування здорового способу життя : автореф. дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій / Мухамед'яров Наїль Нариманович.* — Х., 2010. — 20 с.
6. Мухамед'яров Н. Н. *Інтеграція Інтернет-ресурсів у систему бібліотечно-інформаційного забезпечення здорового способу життя / Н. Н. Мухамед'яров // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр.* — Х., 2010. — Вип. 31. — С. 191–198.
7. Оситова И. П. *Социальное партнерство как один из механизмов реализации библиотечной практики : опыт и проблемы / И. П. Оситова // Библиотечное дело — XXI век : науч.-практ. сб. / РГБ.* — М., 2005. — Вып. 2. — С. 624–625.
8. Сусллова И. М. *Три кита менеджмента / И. М. Сусллова // Науч. и техн. б-ки.* — 2006. — № 1. — С. 5–9.

Надійшла до редколегії 04.01.2011 р.

УДК 028.1:793.7

В. П. ЖУКОВА

ІГРОВИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В БІБЛІОТЕЦІ

Розглянуто ігровий метод навчання бібліотечних працівників творчої діяльності у формі ділової гри й описано структуру такої гри.

Ключові слова: бібліотека, бібліотечні кадри, ігровий метод, творча діяльність.

Рассмотрен игровой метод обучения библиотечных работников творческой деятельности в форме деловой игры и описана структура такой игры.

Ключевые слова: библиотека, библиотечные кадры, игровой метод, творческая деятельность.

The playing method of teaching of librarians of creative activity is considered in form business game and the structure of such game is described.

Key words: library, librarians, playing method, creative activity.

На сучасному етапі розвитку бібліотечно-інформаційної галузі існує необхідність організації творчого процесу в професійно-діяльнісному середовищі бібліотеки, забезпечення участі в цьому процесі всього колективу на основі аналізу й узагальненнь досвіду, що вже існує та розробки нових методів вирішення виробничих завдань. Тривалий час творчість вважали привілеєм обдарованих особистостей, але стрімкий розвиток науково-технічного